



Bokredaktör: Gun Berrefelt Tel: 08-790 34 80

Lättläst och tankeväckande om drogberoende

Joachim Volckerts. **Drogberoende: psykologi, terapi.** 165 sidor. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 1998. ISBN 91-7203-303-7.

Recensent: Lisbet Palmgren, professor, Lidingö.

Jag har alltid högaktat personer som haft förmåga att skildra komplicerade fenomen och skeenden på ett begripligt sätt. Joachim Volckerts är ovanligt väl insatt i och specialiserad på de frågor som hans bok handlar om. Han är psykolog och har i årtal arbetat inom såväl kriminalvård som narkomanvård både som terapeut, gruppleddare och handledare.

Psykodynamisk behandlingsideologi

Författaren är väl medveten om att det såväl i fråga om narkotikamissbrukets orsaker som dess behandling finns skilda behandlingsideologier. Han redovisar därför tidigt sin egen referensram, som är klart psykodynamisk. Utifrån detta perspektiv redogör han kortfattat och instruktivt för de begrepp han i olika sammanhang använder, ofta med konkreta fallbeskrivningar som exempel.

Därmed blir skildringen tydlig och lättförståelig även för personer som inte är så väl insatta i psykodynamisk terminologi.

Skräck för den egna inre världen

Författaren återkommer ständigt till drogmissbrukarnas skräck för sin inre värld med dess smärtsamma och ofta helt förnekade minnen och känslor (psykofobi). Han menar att »drogmissbruk i sig aldrig kan beaktas som ett symptom» utan »det är alltid ett aktivt men endast delvis medvetet valt försök att lindra de känslomässiga konsekvenserna av svåra psykiska problem».

Han varnar också oförtrutet för den tendens till »antiintellektualism» hos omgivningen som i samma syfte lägger vikten vid yttre skeenden, ärftlig belastning eller kemiska egenskaper hos drogen och i behandlingsarbetet föror-

dar enkla, snabba och konkreta lösningar.

Åskådlig sammanfattning

Boken behandlar också sådana speciella problemområden som könsrollsproblematik, HIV/aids, våld samt olika behandlingsmetoder som till exempel miljöterapi, familjevård och gruppterapi.

Författaren har tagit djupa intryck av den framstående schweizisk-amerikanske psykoanalytikern Leon Wurmser, som huvudsakligen sysslat med behandling av missbrukare och som ingående analyserat missbrukets struktur, dess olika stadier och försvarsmekanismer.

Författaren är överhuvudtaget beläst och har en god förmåga att sammanfatta och på ett enkelt och åskådligt sätt framföra även ganska invecklade teorier. Hans bok blir därför tydlig, lättläst och tankeväckande.

En bok att varmt rekommendera

Den vänder sig kanske inte främst till professionella psykoterapeuter utan även till läkare, psykologer och annan vårdpersonal som i sitt arbete stöter på den stora men mycket svårbehandlade patientgruppen som missbrukarna utgör. Jag vill varmt rekommendera denna lilla bok. •

Frågor om droger med fokus på Norden

Bengt Svensson, Johanna Svensson, Dolf Tops. **Att komma för sent så tidigt som möjligt. Om prevention, ungdomskultur och droger.** NAD-publikation 34. 173 sidor. Helsingfors: Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning, 1998. ISBN 951-53-1876-9.

Recensent: Björn Wrangsjö, överläkare i barn- och ungdomspsykiatri, S:t Görans sjukhus, Stockholm.

Bråk och missbruk av droger är troligen ett problemområde i alla kulturer. Medborgarnas attityder till droger är delvis baserade på empiriska fakta

men kanske i än högre grad på kulturella vanor och ideologiska ställningstaganden. I vår föreställningsvärld kan vi bruka eller missbruka alkohol. Vi kan missbruka narkotika, men kan vi bruka narkotika (annat än på medicinsk ordination)? Nja, det kan vara svårt att tänka sig. I Sverige ställer vi oss frågor som: Ökar eller minskar narkotikamissbruket? Vilka erfarenheter leder ungdomar in i missbruk? Hur farligt är hasch? Kan missbruk förebyggas eller brytas/botas? Hur ser man på dessa frågor i andra länder?

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning gör ett väl underbyggt försök att belysa dessa frågeställningar genom litteraturgenomgång, mediama- terial och intervjuer med forskare och experter. Man avgränsar sitt fokus till att gälla de nordiska länderna. Hasch är fortfarande ledande illegala drog och särskilt väletablerad i Danmark. Amfetamin behåller sin ställning som ledande centralstimulerande drog. Heroin, särskilt rökheroin, ökar och är tillgängligt även utanför storstäderna.

Programanvändning ett led i identitetsutvecklingen

Författarna menar att användandet av droger måste ses mot bakgrund av ungdomars situation i samhället, framför allt vad gäller förutsättningarna för deras identitetsutveckling. Att forma sin identitet är om möjligt mer komplicerat i senmoderniteten än i tidigare epoker. Att forma och förankra sin identitet har blivit ett livsprojekt. Traditionens bojar är brutna, men så är också det stöd de gav borta. Allt är möjligt, och mycket måste prövas. Samtidigt blir det allt svårare att skilja den bild av världen som förvärvas genom egna erfarenheter från den bild som förmedlas indirekt, via massmedia. Det finns hos många ungdomar ett djupt motstånd att inordna sig och underkasta sig de vuxnas till synes godtyckliga regler, restriktioner och värderingar. Vuxen auktoritet respekteras inte, och vuxnas information t ex vad gäller droger ses med skepsis.

Ungdomar som använder illegala droger har i allmänhet också hög alkoholkonsumtion. Det finns två vägar in i missbruk: avvikarkarriärens och den ungdomskulturella vägen. »Raveparties» har fått stå som symbol för den senare spridningsvägen, i viss mån, men inte helt rättvist. Det tycks föreligga, åtminstone i vissa kretsar, en avsevärd glorifiering av narkotika, vilket avspeglas i att den ungdomskulturella vä-



gen in i missbruket blivit vanligare. Ungdomar som rekryteras den vägen har i allmänhet inte tung social belastning och vanligen bättre kontroll över sin konsumtion. Drivkrafterna tycks vara jakten på upplevelser, spänning och gemenskap, men också flykt från en otillfredsställande tillvaro. Avvikelserna utgörs av en undergrupp ungdomar med hög psyko-social belastning. De skiljer sig från andra ungdomar bland annat vad gäller föräldrarnas tillsynsförmåga, kulturell standard, ekonomisk och emotionell trygghet i hemmet. De är ofta svåra att hjälpa. Problemet är inte bara missbruket utan hela den livsstil och livssituation som kännetecknar dem och deras nätverk. Från positionen som »utanför» och chanslös ter sig en karriär inom den penningstarka narkotikavärlden också lockande.

Författarna menar att den unges förhållande till drogen från psykologisk synpunkt bäst kan beskrivas som en kärleksrelation. Drogen blir centrum i den unges värld, den står för stimulans, vitalisering och spänning, men även för trygghet och rutin. Den finns ständigt i tankarna. Man försöker göra slut med den, men den suger en tillbaka. Den låter sig inte avvisas, och relationen återupptas. En slutgiltig separation är smärtsam och uppslitande.

Denna metafor ger en utmärkt bild av de starka krafter som är involverade i missbruket och skapar respekt för den kroniske missbrukarens vända och ambivalens.

Kunskap saknas om prevention

Författarna menar att den nya ungdomskulturen är individualistisk snarare än kollektiv, och att kunskap om detta måste styra det preventiva arbetet. Det är svårt att finna framgångsrika nordiska preventionsprogram. En viss optimism speglas dock i amerikanska studier. Det saknas dock fortfarande en systematisk kunskap om vilka preventiva åtgärder som fungerar för vilka ungdomar och under vilka betingelser. Breda generella kampanjer för att påverka ungdomars attityd till narkotika tycks inte vara effektiva om de inte följs upp genom intensiv påverkan i direktkontakt då ungdomarnas brist på förtroende för myndigheter tycks spela in. Utöver information om drogers verkningar förordar författarna interaktiva modeller som påverkar självkänsla, trivsel i skolan och grundläggande sociala färdigheter för att påverka ungdomar i riskzo-

nen, samt breda socialpolitiska satsningar för att hålla ner ungdomsarbetslöshet och utslagning i skolan.

Boken alltför allmän för professionella

Skriften är välskriven, översiktlig och vederhäftig och värdefull för envar som är intresserad av »the state of the art» vad gäller kunskap om ungdom och narkotikamissbruk. För den som arbetar med missbrukare är den dock för allmän – där behövs kännedom om den lokala situationen i nuläget. •

Inre bilder ges liv på scenen

Hans Berglind. **Skapande ögonblick. Psykodrama och sociodrama.** 219 sidor. Stockholm: Cura, 1998. ISBN 91-89091-02-7.

Recensent: Björn Wrangsjö, överläkare i barn- och ungdomspsykiatri, S:t Görans sjukhus, Stockholm.

Psykodrama är en metod som bygger på att en människas inre bilder ges liv på en scen. Den kan användas för pedagogiska syften, för att utveckla sig själv i sitt samspel med andra, för handledningssituationer och inte minst för psykoterapeutiska syften.

Arbete bedrivs i grupp med varierande antal medlemmar beroende på situation och syfte. Psykodrama-regissören/terapeuten hjälper huvudpersonen att i gruppen rekrytera medagerande som får hjälp att finna rolltolkningar som för huvudpersonens undersökande och bearbetande process vidare. Psykodrama finns även som teknik inom musikerterapi, där olika instrument får »ge röst» åt individuella roller och karaktärer. När dramat fokuseras på gemensamma problem t ex i subgrupper, kallas det sociodrama.

Teori och tillämpning

I »Skapande ögonblick», redigerad av Hans Berglind, professor i psykosocialt arbete, redovisas psykodramats teori, begreppsapparat och tillämpning i skilda sammanhang: arbete med psykosomatisk problematik, med barn och

ungdomar, i handledning, i organisationer, i teaterarbete.

»Skapande ögonblick» innehåller de första texterna om psykodrama av svenska författare, om man bortser från en kort introduktion av Ragnar Schultze för mer än 40 år sedan. Den läsare som är obekant med psykodrama får av barn- och ungdomspsykiatern Lars Tavon en god översikt över tillvägagångssättet, genom hans skildring av arbetet i en halvöppen psykodragrupp med tio personer som träffats tre timmar i veckan. Han och Ingrid Göransson beskriver också psykodramats utveckling och dess begreppsvärld.

Av störst intresse för specialister

Vissa avsnitt i boken har särskild relevans för allmänpsykiater liksom för barn- och ungdomspsykiater. Göran Högberg, också han barnpsykiater beskriver hur metoden kan användas såväl i lekterapi, som i individualterapi med tonåringar och i familjearbetet. Judith Tešzry redovisar ett fall ur en grupp med psykosomatiska symtom.

Boken är lättillgänglig och åskådlig med ett flertal vinjetter från psykodramats och sociodramats tillämpningsområden. Även om boken är av störst intresse för specialisten, riktar den sig till var och en som är intresserad av hur psykisk utveckling växer ur mänskliga möten i grupp. •

Läkartidningen väljer böcker och recenserar

Läkartidningens bokredaktion får då och då in recensioner som kommit till genom att författare eller utgivande förlag, särskilt läkemedelsföretag, vidtalat en läkare att anmäla boken. Sådana recensioner tackar redaktionen nej till. Bokredaktionen väljer ut de böcker som skall anmälas och vidtalar skribenter.

Vi välkomnar tips om nya utländska böcker som är av stort värde för Läkartidningens läsekrets – men tag kontakt med bokredaktionen innan du skriver någon anmälan spontant! Risken för dubbelarbete är stor.

Med hänsyn till det begränsade utrymme som finns för bokanmälningar recenserar Läkartidningen normalt inte skrifter som har anknytning till marknadsföring av företag eller produkter. Om sådant material ger anledning till välgrundad kritik kan den framföras i tidningens debattspalter.